

keretekbe, különben nem tud tanítványokkal találkozni. Ez egy új dolog, régebben ez nem okozott problémát. Ott voltál mondjuk egy szerzetesrendben és köréd gyűltek a fiatal szerzetesek, vagy ha akár magánemberként volt egy szép kerted, pénzed, akkor emberek gyűltek köréd, és hallgatták amit mondtál. Ma egy tanár kizárólag az intézményes kereteken belül jut diákhhoz, tanítványhoz, mindkettőjüknek be kell lépniük az intézménybe ahhoz, hogy egymással egyáltalán találkozassanak. Olyan ez, mint amit Marx Károly mond a modern gyárról: a termelőeszközök és a munkás külön vannak, ezért össze kell őket egymással hozni. Itt a tanár és a tanítvány van külön, őket kell összehozni egymással, s ezt az intézmény teszi meg. Viszont minden intézménynek megvannak a maga intézményes előírásai.

A filozófiát az egyetemeken belül tanítják, tehát feltételezett, hogy itt is egy tudást tanítanak, hiszen a modern egyetem arra való, hogy tudást adjon át: tudást, technikát, módszert, tehát ezt kell átadni a filozófiában is. Bizonyos fokig ez szükségszerű, mert aki filozófiát hallgat, az később filozófiát fog tanítani. Mászt nem nagyon csinálhat. Egyszer Foucault-t megkérdeztem, hogy mit csinált Svédországban? Azt válaszolta, hogy az egyetlen dolgot, amihez ért, tudniillik tanított. És valóban ez az egyetlen dolog, amit tudunk, azaz, hogy tanítunk, mert az, hogy könyveket írunk az a mi privát hobbink, az nem igazán érdekli az embereket. Tanítunk, ebből keressük a pénzt, ez a megélhetésünk. Mászt nem tudunk csinálni, hacsak nincs öröklött pénzünk. De még ha lenne is, a diákkal csak az egyetemen találkozhatunk. Tehát alkalmazkodnunk kell az intézményhez, és mindenkit arra tanítunk, hogy tanítson, hogy tanítson, hogy tanítson..., így a rossz végtelenségig.

Ugyanakkor persze tudjuk, hogy a filozófia az nem tudás, az gondolkodás, az szenvedély, és hogy a filozófiához bizonyos értelemben tehetség is kell. Ebből a szempontból olyan, mint az irodalom, nem mindenből lesz filozófus, aki beiratkozik a filozófia tanszakra. A tanárnak tehát kettős funkciója van. Egyrészt meg kell tanítania mindenkit arra, hogy filozófiát tudjon tanítani. Ehhez valamilyen tudásanyagot kell átadni, mert felelősséget vállalsz azért, hogy akit tanítasz az képes legyen levizsgázni, és később ő maga is tudjon tanítani. Ugyanakkor mindig el kell mondani, hogy ez nem filozófia, ez annak csak a csontváza, a filozófia valami más, valami több, valami olyan, ami a közös gondolkodáson alapul. Azt mondhatnák persze, hogy lehet pusztán közös gondolkodásra építeni, de ennek is megvannak a veszélyei. Ha pusztán tudást ad tovább az ember, akkor annak a veszélye az, hogy *szakmává silányítja* a filozófiát. Ha pusztán csak gondolkodunk: *dilettánsokká válunk*. Mert a filozófiának is, ha nem is tárgyi tudáson alapul, megvannak a módszerei, az ismert argumentációi. Ott van a múlt, a tradíció, amit meg kell ismerni, hogy tudjuk mi a filozófia. Nem lehet tradíció nélkül, a hasunkra ütve filozofálni. Arra a kérdésre, hogy hogyan lehet e kettő között lavírozni, pusztán bornírt szakemberek és dilettánsok között valami olyasmit létrehozni, mint a filozófus, nagyon egyszerű a válasz. Azok, akiket a dolog szenvedélyesen érdekel, maguktól is el fognak ehhez jutni, maguk is fel fogják fedezni, miként lehet a Szküllák és Kharübdiszek között hajózni. A tanár segít ezeknek az embereknek, akik talán nélküle is megtalálnák ezt az utat, de könyebb egy jó tanár segítségével megtalálni. Szóval ennyi az egész.

"Saját szubjektivitásomtól pedig, amennyire lehetséges, megpróbáltam megszabadulni"

Kérdésünkre válaszol: Gausz András

G.A.: A filozófia legfontosabb kérdései tematikusan és a filozófiatörténeten keresztül is megragadhatóak. Nem itt van a probléma. Hol akkor? Szerény véleményem szerint mindenféleképp különbséget kell tennünk "klasszikus" filozófiai művek és éppen aktuális szellemi törekvések, "filozófiai divatok" között. A klasszikusokkal minden korban foglalkozni kell, az utóbbiakat viszont csak megfelelő filozófiatörténeti kontroll alatt szabad komolyan venni. A gyakorlat ezzel szemben mintha éppen fordított úton járna: sokan a pillanathoz kötött, tudományosnak látszó, éppen nagy népszerűségnek örvendő "filozófiai irányzatok"-kal, ideológiai,

politikai elvárásokon alapuló (ha alaposabban szemügyre vesszük a dolgot, a "tudományon kívüli") nézetekkel próbálják meg felülmúlni és újraértékelni a múlt klasszikusait. Mintha ez olyan egyszerű dolog volna! Mintha a klasszikusokat csak úgy felül lehetne múlni! Számomra a klasszikusok jelentik a mércét. Aki egyszer is alaposabban végigtanulmányozott néhány a filozófiatörténetben súlyosnak számító munkát, fenntartásokkal fogja fogadni a szellemiekkel szembeni divatokat. Divatok viszont léteznek. Meggyőződésem, hogy ennek legfőbb oka az olvasatlanságban, illetve – talán pontosabban fogalmazva – a klasszikus művek

ismeretének hiányában keresendő. És a divatok ennek következtében esetenként igen furcsa "tudományok"-at prezentálnak. Nagy népszerűségnek örvend korunkban például Heidegger. A "Seinsfrage" divat lett. Csakhogy Heidegger több ponton, igen erőteljesen kapcsolódott mind a német, mind a középkori, mind az antik filozófia történetéhez. Az említettek alapos ismerete nélkül aligha lehet megérteni őt. A hazai "heideggeriánizmus"-t azonban ez láthatóan nem zavarja. (Tisztelet a kivételnek!) A divat mintha fölöslegessé tenné a filozófiatörténetet. Számomra kérdés viszont, nem lesz-e ezzel fölösleges, vagy legalábbis másodlagos fontosságú maga Heidegger is? Éppen a heideggeriánusok számára! Néha olyan érzésem van, hogy sokan nagyfokú színészi beleéléssel próbálják meg elhitetni magukról, hogy Heideggert, vagy néhány posztmodern "bölcst"-et követve, felülmúlták az európai metafizikai tradíciót. Mert ugyebár korszerű ismeretekre van szükség! Ezért pedig ócsárolni kell a tradíciót!

Én elsősorban filozófiatörténésznek tartom magamat. Meggyőződésem, hogy a múlt klasszikusnak mondható műveiből (például Thuküdidész, Platón, Arisztotelész, Descartes, Spinoza, Hume, Kant, Fichte, Hegel, Heidegger vagy éppen Wittgenstein írásaiból) sokkal jobban meg lehet érteni korunk bonyolultnak látszó összefüggéseit, mint a legtöbb sajtótermék aktuális szövegeket pufogtató, propagandisztikus színezetű, nem egyszer kifejezetten bugyuta "tényfeltáró" elemzéseiből. Csakhogy manapság az ilyesféle kultúra mintha kiment volna a divatból! Mintha nem is számítana igazi értéknek!

KÜLÖNBESÉG: Artikulálhatjuk-e úgy a kérdést, hogy a filozófiakutatásban elválik egymástól a technikai-informatív és az attitűd-jellegű tudás?

G. A. Ahhoz, hogy valaki el tudjon igazodni néhány klasszikusnak számító filozófiai rendszerben, bizonyos ismereteket el kell sajátítania. Enélkül hiba lenne bármilyen a "szakmá"-t illető kérdésben véleményt nyilvánítania, vagy állást foglalnia. Tapasztalataim

szerint viszont Magyarországon a vélemények és állásfoglalások igen gyakran megelőzik a tematikus ismeretet. Igen sokan dekonstruálták, illetve múlták felül például a "metafiziká"-t anélkül, hogy egyetlen ebben a témában alapvetőnek számító művet is alaposabban áttanulmányoztak volna. Mert ugyebár fontos, hogy az embernek véleménye legyen!

Ennél is nagyobb gondot jelentenek azonban a leegyszerűsített ismeretek. Hiszen léteznek "kitűnő" filozófiatörténeti munkák is! Miért is olvasná végig valaki *A tiszta ész kritikáját* vagy a *Lét és időt*, ha az ilyen "kitűnő" összefoglaló munkákból néhány oldalból megtudhatja, mit is tartalmaznak az előbbi művek? Mi több, szerencsés esetben, ha igazán jól sikerült az összefoglalás, az interpretátor néhány bekezdéséből azt is megtudhatja, mik az elemzett művek hibái, hogyan lehet túltenni magunkat ezeken, és hogyan multa felül a klasszikus szerzőket az őket értelmező interpretátor.

Jómagam ezért az eredeti klasszikus művek ismeretét tartom a legfontosabbnak. Oktatási tevékenységem során mindig ezek megismertetésére helyeztem a legfőbb hangsúlyt. *Saját szubjektivitásomtól pedig, amennyire lehetséges, megpróbáltam megszabadulni. Az attitűdöket mellőzni kell.*

KÜLÖNBESÉG: Miért válik el egymástól a filozófusi és a filozófiatörténeti identitás?

G.A.: Alkotó módon résztvenni a filozófiatörténet alakításában? Nos, el tudom képzelni, hogy vannak olyan "alkotók", akiket nem nyomasztanak a filozófiatörténet súlyos kihívásai. Én nem tartozom ezek közé, és talán elsősorban épp ezért tartom magamat filozófiatörténésznek. A filozófus megtisztelő címe számomra elsősorban olyan jeles alkotókat illet meg mint Szókratész, Platón, Arisztotelész, Szt. Ágoston, Descartes, Spinoza, Hume, Kant, Fichte, Schelling... – és természetesen, hosszasan folytathatnánk a sort. Nem lenne szerencsés, ha összekeverném magamat az említett jeles auctorokkal.

